

ЗАМОНАВИЙ ТАЪЛИМ АФЗАЛЛИКЛАРИ

Юлдашева Нилуфар Назаровна

Чирчиқ давлат педагогика университети докторанти

АННОТАЦИЯ

Мақолада ҳозирги кунда барча зиёлиларни ўйлантириб, мушоҳада қилишга чорлайдиган замонавий таълим, шахсни тарбиялашда глобал ўзгаришларга очиқ, турли маданиятларга нисбатан ҳурматни ривожлантирувчи IB дастурининг афзалликлари ҳақида фикр юритилади.

Калим сўзлар: *халқаро бакалавриат, замонавий таълим, диплом дастури, билим назарияси, IB ўқувчи профили, билимга оид саволлар, билиш усуллари, билим соҳалари, муаммоли саволлар.*

ABSTRACT

The article discusses the advantages of the IB program, which is a modern education that invites all intellectuals to think and observe, is open to global changes in the education of the individual, and develops respect for different cultures.

Key words: *International Baccalaureate, modern education, diploma program, theory of knowledge, IB profile, questions of knowledge, ways of knowing, areas of knowledge, problematic issues.*

Ҳозирги кунда дунё бўйлаб Cambridge, A-Levels, Minor, International Baccalaureate каби таълим дастурлари мавжуд. Улар инсонпарварлик, толерантлик каби тамойилларга асосланади. Фарзандининг чет элда ўқишини режалаштираётган ота-оналар ушбу дастурларга тобора кўпроқ эътибор беришлари ажабланарли эмас. Халқаро дастурларнинг мақсади эски усулдаги анъанавий дарслардан воз кечиш, дарс жараёнини бошқаришни ўқувчилар томонига ўтказиш, ўқувчиларни мустақил фикрлашга ўргатиш ҳамда ўз хулосаларини жамоа олдида эркин айта олиш каби тамойилларни жорий этишдан иборат. Ушбу мақолада ана шундай замонавий таълим дастурларидан бири International Baccalaureate – Халқаро Бакалавр дастури ҳақида сўз юритамиз.

International Baccalaureate дастури илк бор 1968 йилда Швейцарияда ишлаб чиқилиб, таълим тизимига тадбиқ этилган. Сўнгги ярим аср ичида у дунёдаги энг кенг тарқалган таълим дастурларидан бирига айланиб улгурди. International Baccalaureate (IB) дастури нафақат кўп қиррали таълим беради, балки унинг

асосий вазифаси болада характерни шакллантириш ва бугунги дунёда муваффақиятга эришиш учун зарур бўлган кўникмаларни ўргатиш ҳисобланади¹.

Бугунги кунда International Baccalaureate:

- дунё бўйлаб 4000 та мактаб;
- уларнинг ярмидан кўпи давлатга тегишли мактаблар;
- 70 000 дан ортиқ ўқитувчилар дастурни ўқитиш учун барча зарур сертификатларга эга.

1968 йилда International Baccalaureate ўрта мактаб ўқувчилари учун икки йиллик дастур билан бошланган. Бугунги кунга келиб, бу дастур 3 ёшдан 19 ёшгача бўлган ўқувчилар учун мўлжалланган бир нечта курсларни ташкил қилади. Бундай узлуксизлик босқичдан босқичга силлиқ ўтишни ва университетда ўқишга ўз вақтида тайёргарлик кўришни таъминлайди. 16 ёшдан ошган ўқувчилар учун келажакдаги касбни эгаллаш учун асосий тайёргарликни таъминлайдиган профессионал дастур (IB Career-related Programme) ҳам мавжуд.

International Baccalaureate дастурлари турлари ва ўқувчилар ёши:

- The IB Primary Years Programme - болалар боғчаси ва бошланғич мактаб учун IB бошланғич йиллар дастури (3 ёшдан 12 ёшгача);
- Middle Years Programme — ўрта йиллар дастури - 11 ёшдан 16 ёшгача бўлган ўқувчилар учун ўрта мактаб дастури;
- The International Baccalaureate Diploma Programme — Халқаро бакалавр дипломи дастури – университетда ўқишни режалаштирган 16-19 ёшдаги ўрта мактаб ўқувчилари учун академик дастур;
- The International Baccalaureate Career-related Programme — - бу ўрта мактабни тугатгандан сўнг дарҳол касбий таълим олишни, шогирд бўлишни ёки иш топишни режалаштирган 16-19 ёшдаги лар учун дастур.

International Baccalaureate дастурида ўқишни режалаштирганлар учун нафақат бўлажак талаба оладиган билимга, балки курс ўргатадиган кадриятларга ҳам эътибор бериш муҳимдир. Дастурнинг вазифаси савол беришдан кўркмайдиган, масъулиятли ўқувчиларни тарбиялашдир. International Baccalaureate ўқувчиларда фаолликни, турли маданият вакилларига ҳамдардлик ва тушуниш қобилиятини, шунингдек, ҳаёти давомида янги билимларга эга бўлиш истагини ривожлантиради. International Baccalaureate дастурининг асосий

¹ International Baccalaureate. URL: <http://www.ibo.org>.

вазифаси ўқувчи шахси (IB learner profile)да қуйидаги фазилатларни шакллантиришдан иборат:

1. Табиий қизиқишни ривожлантириш орқали савол бериш қобилияти;
2. Ўқув режасининг ўзига хос хусусиятларидан келиб чиққан ҳолда кенг кўламли фанлар бўйича юқори билим даражаси;
3. Ўқув жараёнида узлуксиз ривожланиб борувчи танқидий фикрлаш ва таҳлил қилиш қобилияти;
4. Бир неча тилларда ва турли шаклларда самарали мулоқот қилиш;
5. Принцип, адолат туйғуси, бошқа одамларнинг ҳуқуқларини ҳурмат қилиш ва ҳалоллик;
6. Очиқлик – ўз миллий маданиятининг энг яхши томонларини ажратиб кўрсатиш билан бир қаторда ўз она юртининг тарихи ва анъаналарига танқидий баҳо бериш, бошқа мамлакатлар анъаналарига ҳам худди шундай муносабатда бўлиш;
7. Масъулият, жамиятга фойда келтириш истаги;
8. Таваккал қилишга тайёрлик – янги ғоялар ва тушунчаларни ўрганиш ва амалга ошириш;
9. Ҳаётнинг интеллектуал, жисмоний ва ҳиссий томонлари ўртасидаги мувозанатга интилиш;
10. Ўз ғояларини ва дунёнинг мавжуд тузилишини тушуниш ва доимий равишда баҳолаш.

Ўқувчиларнинг ушбу барча фазилатлар бўйича ривожланиши ўз ватанидаги IB дастури жорий қилинган мактабда ёки чет элда ўқиётганидан қатъий назар амалга оширилади¹.

Мактабда ўқишнинг сўнгги икки йилини қамраб олувчи The International Baccalaureate Diploma Programme энг қийин мактаб дастурларидан бири ҳисобланади. IB дастурида ўқувчилар олти фанни ўрганишади. Ўқувчилар фанларни ўзлари танлашса-да, танлов олти гуруҳда амалга оширилиши керак. Шунинг учун International Baccalaureate Diploma дастурида математика, она тили ёки чет тилини ўрганмаслик мумкин эмас. Ўқувчи фан бўйича ўқитишнинг интенсивлигини танлаш ҳуқуқига эга, масалан, бўлажак техника университетларнинг талабалари математика, физика каби аниқ фанларни чуқур

¹ Bezukladnikov K., Kruze B. An Outline Of An Esp Teacher Training Course // World Applied Sciences Journal. 2012. V. 20. № SPL.ISS.. P. 103.

ўрганишса, гуманитар фанларни базавий даражада ўрганиш билан кифояланишлари мумкин¹.

International Baccalaureate дастурининг фан гуруҳлари:

- она тили ва адабиёти;
- хорижий тиллар;
- шахслар ва жамиятлар (гуманитар фанлар);
- фан (аниқ ва табиий фанлар);
- математика;
- санъат.

Ҳар бир мактаб ўқувчиларнинг қизиқиши ва ўқитишни ташкил этиш қобилиятидан келиб чиққан ҳолда мустақил равишда таклиф қилинадиган фанларнинг тўлиқ рўйхатини тузиб чиқади. Умумтаълим фанларидан ташқари, ўрта мактаб учун International Baccalaureate дастури мажбурий равишда учта компонентни ўз ичига олади - билим назарияси (билимнинг табиати ва маълумотни ўзлаштириш хусусиятлари), иншо ёзиш кўникмалари, CAS (Creativity, Activity, Service - ижодкорлик, фаоллик, хизмат). Охирги компонент қўшимча тадбирларнинг бой дастури, жумладан, спорт ва ижодий изланишлар, шунингдек, волонтерлик ва таълим саёҳатларини ўз ичига олади.

International Baccalaureate дастурида ўқишнинг афзалликлари қуйидагилардан иборат:

- индивидуал ўқув режаси – ўқувчи айнан ўзи ўрганмоқчи бўлган фанларни танлайди;
- математика ва чет тилини ўрганиш учун мажбурий бўлган билимларнинг мавжудлиги, юқори базавий таълим даражаси;
- таълим тилини равон билиш - курс якунига қадар инглиз тили;
- она тилини ўрганиш имконияти – агарда мактабда ўқитувчи бўлмаса, тилни кўпинча индивидуал ўқитувчи раҳбарлигида мустақил таълим режимида ўргатиш мумкин;
- турли тажриба орттириш ва келажакдаги касбни аниқроқ танлаш имконини берувчи қўшимча тадбирларнинг бой дастури;
- Европанинг энг нуфузли университетларига қўшимча имтиҳонларсиз ва тайёргарлик дастурларисиз кириш имконияти.

¹ Diploma Programme. Theory of Knowledge Guide / International Baccalaureate Organization. 2015. 74 p.

Бугунги кунда ИВ дастури бўйича дунёнинг 150 та давлатидаги 5000 дан ортиқ мактабда ўқиш мумкин¹. Ушбу дастур энг кенг тарқалган мамлакат Швейцария бўлиб, дастурни деярли ҳар бир хусусий мактабда топиш мумкин. Шу билан бирга, Буюк Британия, Франция, Германия ва бошқа мамлакатларда International Baccalaureate дастурида ўқиш мумкин. Қоида тариқасида, барча мамлакатларда ушбу модел бўйича ўқитиш амалиёти ўтказиладиган мактаблар энг яхшилари қаторига киради.

ИВ таълим дастури жорий қилинган мактабларда олинган таълим миллий стандартлардан анча юқори бўлганлиги сабабли Ўзбекистонда ушбу дастур жорий қилинмоқда. Ёшлар сиёсати давлат сиёсати даражасида кўтарилган бир даврда ўқувчи-ёшларда лидерлик, тизимли таҳлил қилиш, креатив ва танқидий фикрлаш, нотиклик санъати, лойиҳаларни бошқариш кўникмаларини шакллантириш асосий мақсадимиздир. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 19 июлдаги ПҚ–5188-сон “Президент, ижод ва ихтисослаштирилган мактаблар фаолиятини янада такомиллаштириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги қарори ижросини таъминлаш мақсадида, Президент таълим муассасалари агентлиги қошидаги Мирзо Улуғбек ва Муҳаммад ал-Хоразмий номидаги ихтисослаштирилган мактабларда ИВ даражасида таълим бериб келинмоқда. Ушбу мактаб ўқувчилари Алишер Навоий номидаги Миллий кутубхонанинг электрон ахборот-кутубхона фондига ва етакчи хорижий ахборот-кутубхона ресурслари фондларига уланиш ҳамда мазкур кутубхоналардан кенг фойдаланиш имкониятига эга. ИВ ўқувчиларга дунёнинг ҳар қандай университетига кириш учун ноёб кенг йўл очади. Ўқувчиларда глобал жаҳон муаммоларини муҳокама қилиш, мустақил ўқиш, танқидий фикрлаш ва муаммоларни ҳал қилишга ижодий ёндашиш имконини беради.

Хулоса қилиб айтганда, янгича ёндошувлар, инновацион ғоялар билан таълим жараёнлари сифатини ошириш ҳар бир таълим муассасаси педагоглари олдидаги муҳим вазифадир.

¹ https://ru.wikipedia.org/wiki/International_Baccalaureate

Адабиётлар рўйхати:

1. Bezukladnikov K., Kruze B. An Outline Of An Esp Teacher Training Course // World Applied Sciences Journal. 2012. V. 20. № SPL.ISS.. P. 103.
2. Bezukladnikov K., Kruze B., Mosina M. Interactive Approach To Esp Teaching And Learning // World Applied Sciences Journal. 2013. V. 24. № 2. P. 201–206.
3. Bezukladnikov K.E., Kruze B.A. Modern Education Technologies for PreService Foreign Language Teachers // Procedia – Social and Behavioral Sciences. 2015. V. 200. P. 393–397.
4. Bezukladnikov K.E., Novoselov M.N., Kruze B.A. The International Teachers Foreign Language Professional Communicative Competency Development // Procedia – Social and Behavioral Sciences. 2014. V. 154. P. 329–332.
5. Diploma Programme. Theory of Knowledge Guide / International Baccalaureate Organization. 2015. 74 p.
6. International Baccalaureate. URL: <http://www.ibo.org> (дата обращения: 05.06.2016).
7. Zhigalev B.A., Vikulina V.A., Bezukladnikov K.E. Pedagogical Measuring Of Education Quality // Life Science Journal. 2014. V. 11. № 7s. P. 356–359.